

B – NHỮNG VẤN ĐỀ CỤ THỂ

Bài 1 SƠ LƯỢC VỀ MÔN LỊCH SỬ (1 tiết)

I – **Mục tiêu bài học**

1. Về kiến thức

Giúp cho HS hiểu lịch sử là một khoa học có ý nghĩa quan trọng đối với mỗi con người ; Học lịch sử là cần thiết.

2. Về tư tưởng, tình cảm

Bước đầu bồi dưỡng cho HS ý thức về tính chính xác và sự ham thích trong học tập bộ môn.

3. Về kĩ năng

Bước đầu giúp HS có kĩ năng liên hệ thực tế và quan sát.

II – **Những điều cần lưu ý**

Đây là bài học đầu tiên của môn Lịch sử ở cấp THCS. Mặc dù yêu cầu của bài là cung cấp những kiến thức sơ lược về bộ môn song vẫn có nhiều khó khăn đối với GV và HS.

Cũng như nhiều môn học khác của lớp 6, đây là lần đầu tiên HS làm quen với một khoa học chứ không phải là những mẩu chuyện lịch sử đã học ở bậc Tiểu học.

Bài này chưa đi sâu tìm hiểu lịch sử cụ thể của dân tộc hay loài người, chỉ dừng lại ở một số hiểu biết chung về khái niệm, vị trí của môn học và cơ sở để tạo nên môn học đó.

Trình độ nhận thức của HS còn hạn chế nhưng bài học lại có nhiều thuật ngữ khoa học mới, khó, nên GV không thể giảng dạy theo phương pháp cũ.

Trên tinh thần chung đó, GV lưu ý ba điểm chính sau :

1. Mọi sự vật xung quanh chúng ta ngày nay, từ cụ thể đến trừu tượng, đều trải qua những thời kì : sinh ra, lớn lên, thay đổi... nghĩa là đều có quá khứ. Để hiểu được quá khứ đó, trí nhớ của con người hoàn toàn không đủ mà cần đến một khoa học – khoa học lịch sử. Như vậy, có rất nhiều loại lịch sử, nhưng lịch sử chúng ta học ở đây là lịch sử loài người.

2. Như cách nói của người xưa, mọi sự vật đều có "nhân", "quả", nghĩa là đều có nguyên nhân, diễn biến và kết quả. Muốn biết tại sao có được như ngày hôm nay, phải hiểu "nhân" nào tạo ra nó. Như thế, vừa để hiểu quá trình diễn biến của sự vật, con người, vừa là bài học để xây dựng tương lai.

3. Để hiểu và dựng lại lịch sử một cách chính xác, chúng ta cần phải có những chứng cứ cụ thể "mắt thấy, tai nghe". Đó là tư liệu lịch sử. Hoạt động của con người có nhiều hình thức khác nhau, không thể chỉ dựa vào một hoạt động nào đó để khẳng định được. Vì vậy, có sự phân chia loại tư liệu, mỗi loại có một giá trị riêng.

Lưu ý : Có những câu hỏi đặt ra nhằm gợi mở sự suy nghĩ của HS, không nhất thiết HS phải trả lời.

III – Gợi ý về tiến trình thực hiện bài học

1. Giới thiệu bài mới

Trước hết, GV có thể nói qua về chương trình lịch sử của năm học mới và các năm tiếp theo. Tiếp đó, GV khẳng định : để học tốt và chủ động trong các bài học lịch sử cụ thể, các em phải hiểu lịch sử là gì, học lịch sử để làm gì...

2. Thiết bị và tài liệu cần cho bài học

- Sách giáo khoa.
- Tranh ảnh và bản đồ treo tường.
- Sách báo có liên quan đến nội dung bài học.

3. Các bước thực hiện bài học

a) Dạy và học bài mới

Sau khi giới thiệu, GV nên trình bày sơ qua nội dung các bài học lịch sử ở bậc Tiểu học có tính chất như truyện kể, từ đó đi vào nội dung của bài.

Mục 1 – Lịch sử là gì ?

Dựa vào nội dung SGK, GV đặt câu hỏi về cây cỏ, loài vật... có phải ngay từ khi xuất hiện đã có hình dạng như ngày nay ? Sau đó, cho HS trả lời.

GV sơ kết và giảng : sự vật, con người, làng xóm, phố phường, đất nước mà chúng ta thấy hiện nay đều trải qua quá trình hình thành, phát triển và biến đổi, nghĩa là đều có một quá khứ, quá khứ đó chính là lịch sử. GV định nghĩa lịch sử là gì ? (theo SGK)

GV đặt câu hỏi trong SGK (Có gì khác nhau... ?), sau đó sơ kết và giảng : một con người thì chỉ có hoạt động riêng của mình, còn xã hội loài người thì liên quan đến tất cả (có thể lấy ví dụ cụ thể hơn nói về sự khác nhau giữa một em học sinh và cả lớp, cả trường), nghĩa là liên quan đến nhiều người, nhiều nước, nhiều lúc khác nhau v.v...

GV giảng tiếp : lịch sử mà chúng ta sẽ học là lịch sử xã hội loài người (theo SGK). GV có thể trình bày thêm về tính khoa học của bộ môn, nhưng chỉ cần nhấn mạnh ý : Lịch sử là một môn khoa học.

Mục 2 – Học lịch sử để làm gì ?

GV đặt câu hỏi trong SGK và hướng dẫn HS trả lời thông qua việc nhận xét kinh hình : lớp học, thầy trò, bàn ghế v.v... GV sơ kết : xưa và nay khác nhau (nhiều hay ít tuỳ từng địa phương). GV đặt câu hỏi tiếp cho HS : "Chúng ta có cần biết không ? Tại sao có thay đổi đó ?" (như SGK). Về câu hỏi này, không nhất thiết để HS phải trả lời. GV có thể hỏi thêm một vài câu cụ thể về gia đình, làng xóm, phố xá v.v... rồi sơ kết và giảng : Không phải ngẫu nhiên mà có những đổi thay như chúng ta nhận thấy, vậy chúng ta cần tìm hiểu để biết và quý trọng. GV nhấn mạnh, theo ý của SGK, yêu cầu phải mở rộng nhu cầu hiểu biết của mình. Mỗi con người cần phải biết mình thuộc dân tộc nào, tổ tiên, ông cha mình là ai, con người đã làm gì để có được như ngày nay... (theo SGK)

GV có thể hỏi HS : "Chúng ta cần biết để làm gì ?"

Theo SGK, GV nhấn mạnh : quý trọng, biết ơn những người đã làm nên cuộc sống ngày nay và chúng ta phải làm tốt nhiệm vụ của mình để đưa nước nhà tiến lên hơn nữa.

Cuối cùng, GV khẳng định tầm quan trọng của môn Lịch sử và học lịch sử là cần thiết.

Mục 3 – Dựa vào đâu để biết và dựng lại lịch sử ?

GV trả lại câu hỏi trên về cuộc sống của ông bà, cha mẹ HS và đặt câu hỏi cho HS : "Tại sao em biết ?"

GV sơ kết và giảng theo SGK, có thể chưa đi vào cụ thể các loại tư liệu để đặt câu hỏi tiếp theo khi quan sát *hình 1* và *2*. Ví dụ : "Quan sát các hình 1 và 2, theo em có những chứng tích hay tư liệu nào do người xưa để lại ?"

Sơ kết – có hai loại : bia đá thuộc loại gì ? (hiện vật)

– Đây là loại bia gì ? (bia Tiến sĩ)

– Tại sao em biết đó là bia Tiến sĩ ? (nhờ chữ khắc trên bia) (GV nói thêm điểm này).

GV có thể đặt câu hỏi theo SGK, về tư liệu truyền miệng, hiện vật rồi giảng thêm : người xưa đã để lại rất nhiều chứng tích, giúp cho việc dựng lại lịch sử.

GV sơ kết và giảng : Để dựng lại lịch sử, phải có những bằng chứng cụ thể mà chúng ta có thể tìm lại được. Đó là tư liệu. Như ông cha ta thường nói : "Nói có sách, mách có chứng", tức là phải có tư liệu cụ thể mới đảm bảo được độ tin cậy của lịch sử.

b) Sơ kết bài học

Qua bài này, có ba ý cần nhấn mạnh – GV có thể nói gọn cho HS dễ nhớ :

– Lịch sử là một khoa học dựng lại toàn bộ hoạt động của con người trong quá khứ.

– Mỗi người chúng ta đều phải học và biết lịch sử.

– Để dựng lại lịch sử, có ba loại tư liệu : truyền miệng, hiện vật, chữ viết.

c) Gợi ý về câu hỏi kiểm tra

– Về sự cần thiết phải học lịch sử, GV dẫn chứng cụ thể để giải thích câu hỏi : *Tại sao lại nói : "Lịch sử là thầy dạy của cuộc sống" ?*

– Có mấy loại tư liệu lịch sử ? Trình bày cụ thể.

IV – Tài liệu tham khảo

Các nhà sử học thời xưa đã nói : "Sử để ghi chép việc, mà việc thì hay hoặc dở đều làm gương để răn dạy cho đời sau. Các nước ngày xưa, nước nào cũng

có sứ là vì vậy". "Sứ phải tỏ rõ được sự phai trai, công bằng, yêu ghét, vì lời khen của sứ còn vinh dự hơn áo đẹp vua ban, lời chê của sứ còn nghiêm khắc hơn búa rìu, sứ thực là cái cân, cái gương của muôn đời".

Trong một đại hội quốc tế về giáo dục lịch sử, vai trò của bộ môn Lịch sử được khẳng định, vì "con người tương lai phải nắm vững những kiến thức lịch sử dân tộc và lịch sử thế giới để có thể trở thành người chủ có ý thức trên hành tinh chúng ta, nghĩa là hiểu : sống và lao động để làm gì, cần phải đấu tranh chống tệ nạn gì, nhằm bảo vệ và xây dựng một xã hội mới tốt đẹp như thế nào..."

(Theo : *Đại Việt sử kí toàn thư*, Tập I, NXB Khoa học xã hội, HN, 1972
và *Nhập môn sử học*. NXB Giáo dục, HN, 1987)